

Kitap Tanıtları
Book Reviews

93 VE BALKAN SAVAŞLARI: AVRUPA TÜRKİYE'SİNİ KAYBIMIZ, RUMELİ'NİN ELDEN ÇIKIŞI

Yılmaz ÖZTUNA

İstanbul, Ötüken Yayıncılık, 2013, 239 Sayfa, ISBN: 978-975-437-948-8.

Yılmaz Öztuna tarafından yazılan eserde 20. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve toplumsal koşulları ele alınarak, Balkan Savaşı döneminde ortaya çıkan sorunlar ve buna müteakiben meydana gelen göçler ele alınmaktadır. Altı bölüm halinde hazırlanan kitapta, birinci bölümde Balkanların coğrafi konumunun yanı sıra demografik yapısı ve Türklerin Balkanlardaki konumu ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Burada Osmanlı'nın ilk çağlarında gerçekleştirdiği fütuhata değinilerek Orhan Gazi ve devamındaki padişahların Balkanları Türkleştirmek ve İslamlaştırmak adına gösterdikleri çaba ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Meşrutiyet sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme süreci ve Rumeli topraklarının kopuşu incelenmiştir. Bu bölümde ağırlıklı olarak 93 Harbi ve bu savaşta üstün beceri ve liyakat gösteren komutanlar ele alınmıştır. Bunlardan en dikkat çekeni olarak Plevne Kalesini savunan ve savaşın gidişatını uzun süre değiştiren Gazi Osman Paşa gelmektedir. Yazarın üstünde durduğu bir diğer muharebe alanı ise Doğu Cephesi ve bu cephenin komutanı Müşir Ahmet Muhtar Paşa'dır. Kitapta tarihi verilerin yanı sıra bazı jeostratejik mevkiilerden de söz edilmektedir. Bunlardan başlıcası Şıпка Geçidi diye anılan boğazdır. Özellikle Rus General Gurko ve Süleyman Paşa arasında cereyan eden çetin muharebeler bu güzergâhın önemini gözler önüne sermektedir.

Üçüncü bölümde ise Balkan coğrafyasında oluşan yeni koşullar ve 93 Harbi'nin doğurduğu sonuçlar incelenerek, Rumeli'de terhis edilen 120 tabur asker ve bunun sonucu olarak savaşın başlaması kaleme alınmıştır.

Dördüncü bölümde kayda değer birçok istatistiğin verilmesinin yanı sıra Türklerin nasıl katliama uğradığı açık bir dille anlatılmıştır. Burada II. Abdülhamit Han ve ailesinin Selanik'ten İstanbul'a getirilişinin yanı sıra Bulgarlar ile yapılan mütareke ve Londra

259

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

konferansı ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Öte yandan Enver Paşa'nın kurmay yarbaylıktan adım adım yükselişi ve ittihatçılar ile Sultan Reşad arasında cereyan eden ilişkiler, akabinde Edirne'nin Bulgar ve Sırlar tarafından 26 Mart 1913 günü işgal edilmesi bu bölümde ele alınmıştır.

Beşinci bölüm ise ağırlıklı olarak İkinci Balkan Savaşına tahsis edilmiştir. Burada Mahmut Şevket Paşa'nın 11 Haziran günü Babıali'ye gitmek üzereyken bir suikast sonucu kurşunlanarak hayatını kaybetmesi ve bu olayın sonuçları irdelenmiştir. Bu bölümde ele alınan bir diğer husus ise Ege adları konusudur; 16 Aralık 1913 günü başta Midilli, Sakız, Limni, Sisam, Nikarya ve kuzeyde Semadirek'le Taşöz Yunanistan'a bırakılmasına değinilmiştir.

Altıncı bölüm olan kitabın son kısmında ise Balkan Harbi'nin sonuçları ve sorumluları incelenerek başta Talat Paşa olmak üzere İttihatçıların kusur ve eksikliklerine dikkat çekilmiş ve savaş sırasında uygulanan stratejilerin yanlışlığı açık bir dille tenkit edilmiştir.

Kitabın oldukça akıcı bir dille yazılmış olması dikkate şayandır. Okuma esnasında birçok devlet adamı ve askerî şahsiyet ile alakalı ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Ayrıca tarihî vakaların rakamsal gerçeklikleri mümkün olduğunca verilmiştir. Kitabın hiç dipnot verilmeden yazılmış olması ise, okuyucunun zihninde bazı soru işaretleri yaratması açısından, eleştirilebilecek bir konu olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak Türk Tarihinin en sıkıntılı yıllarına ışık tutması açısından, Balkan Savaşı ve sonuçlarını kitabın ana ekseninden fazla uzaklaşmadan çeşitli boyutları ile incelemiş olması eserin önemini artırmıştır.

Aydın BABAİ

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

ABDÜLHAMİD'İ DEVİREN KURŞUN

Hakan ÖZDEMİR

İstanbul: TİMAŞ Yayınları, 2014,312 sayfa, ISBN: 978-605-08-1503-0

1908 yılında Sultan Abdülhamid'in otokrat rejiminin sona erdiren sürecin dönüm noktalarından birisi Şemsi Paşa'nın öldürülmesidir. İncelediğimiz eserin yazarı Hakan Özdemir'e göre Temmuz 1908 İhtilali'nin ve bunu tetikleyen en önemli hadise olan Şemsi Paşa suikastının doğru şekilde yeniden aktarılması gerekir; çünkü dönemi anlatan kaynakların çoğu ya tarih ve bilgi hatası ya kronoloji hatası ya da sadece hatıratın kullanılmasından kaynaklanan hatalar içermektedir.

Yazar 1908 yazına gelen süreci tarihi arka planı ile izah etmektedir. Batı tarzı kurumların yaygınlaşması; bürokratik dönüşüm ve Batı normlarındaki eğitim kurumları sayesinde gelişen Osmanlı orta sınıfı; Osmanlı'nın çağdaş, güçlü ve saygın bir devlet olmasını; anayasal bir rejimin ve halkın temsil edildiği meclislerin kurulmasını ve padişahın yetkilerinin kısıtlanmasını istiyordu. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nin modernleşmesinde Abdülhamid'in büyük önem verdiği Tıbbiye ve Harbiye mekteplerinin büyük payı vardır. Ayrıca, yurt çapında mesleki ve teknik eğitim veren yüksek okullara da yine rejim tarafından büyük önem verilmiştir. Lakin tüm bu okul mezunlarının oluşturduğu yeni sınıfın büyük bir kısmı, kendi yaratıcıları Abdülhamid rejimi ile çatışan sert muhalifler olmuştur. En önemli girişim ise 1906 yılında çoğunluğu genç subaylardan oluşan Selanik merkezli Osmanlı Hürriyet Cemiyeti (OHC) ile İttihad Terakki Cemiyeti (İTC) birleşmesi ile oluşan Osmanlı Terakki ve İttihad Cemiyeti'dir.

Makedonya Sorunu, "hasta adam" Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'dan kovulması ve bölgedeki ilişkilerin yeniden tesisini konu alan Şark Meselesi'nin 20. yüzyılda aldığı biçim olarak nitelenebilir. Makedonya'da reform yapılması için başta Avusturya olmak üzere Avrupa devletlerinin yoğun baskısı mevcuttu. Osmanlı tarım ve toprak sisteminde görülen yapısal değişim; Fransız İhtilali'nin getirdiği sınıfsal dönüşüm ve milliyetçi akımların güç kazanması; Rum ve Bulgar Ortodoks Hıristiyanların bölünme süreci; Avrupalı büyüklerin

261

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

bölge üzerindeki çıkar çatışmaları; Makedonya sorununu yaratan ve büyüyen faktörler olmuştur. Makedonya'daki karışıklıklar 1908 yılında iyice artmış ve sadece bu yıl 1080 kişi hayatını kaybetmiştir.

27-29 Aralık 1907 tarihlerinde Paris'te toplanan 2. Jön Türk Kongresi'nde katılımcılar Osmanlı Devleti'nin mevcut bütünlüğünün korunması, Abdülhamid rejiminin devrilmesi ve yerine bir millet meclisinin kurulmasında uzlaşırlar. Oluşturulan alt komisyonlar, yaygın yoluyla yapılan muhalefetin yetersiz kaldığını, genel bir isyan başlatmak için rejime karşı "*silahlı*" mücadeleye gereksinim olduğunu ortaya koyarlar. Bir diğer deyişle cemiyetin ilk kez bu kongrede ortaya koyduğu ihtilalcilik için, ordu darbesi dışında bir seçenek kalmamıştı. Çünkü 30 yıldır toplumun eğitimle bilinçlendirilmesi, Abdülhamid'in hastalıktan ölmesi veya seçkinlerin etkin olduğu bir saray darbesini bekleyen İttihatçı zihniyet umduğunu bulamamıştı.

9-12 Haziran 1908 tarihlerinde İngiltere Kralı IV. Edward ile Rus Çarı 2. Nikola arasında yapılan Reval Görüşmeleri'nde Osmanlı Devletinin topraklarının paylaşılmasının kararlaştırıldığı şayiasından kısa bir müddet sonra Yüzbaşı Resneli Niyazi Bey, taburu ile beraber dağa çıkar. Resneli Niyazi Bey ve beraberindekilerin, istibdat rejimine karşı dağa çıkması, 23 Temmuz 1908 İhtilalinin fitilini ilk ateşleyen unsur olmuştur. Rumeli'de çıkan isyanları bastırmakta deneyimli ve başarılı olan Şemsi Paşa, Niyazi Bey çetesinin ve Üsküp, Manastır ile Selanik'teki gizli cemiyet yapılanmasının ortadan kaldırılması için görevlendirilir. Şemsi Paşa beraberindeki Arnavut silahşör ve askerleriyle önce İttihatçı yapılanmanın merkezi Selanik ve ardından Manastır'a ulaşır. Buradan Resne'ye yola çıkmaya hazırlanırken 7 Temmuz 1908'de İttihatçı fedai teğmen Atıf Bey tarafından telgrafhane kapısında öldürülür. Dönemin Rumeli'deki en güçlü komutanı olan Şemsi Paşa'nın ölümü, sahip olduğu konumu ve padişaha sadakati ile üstlendiği mühim görevi sebebiyle büyük yankı yapar. Rumeli'deki en büyük askerî birliğin bulunduğu Manastır'da paşanın bu şekilde ölümü Abdülhamid'i politika değişikliğine iter ve baskı yöntemi yerine, uzlaşma esasına dayalı bir politika izler.

Diğer taraftan, ölmeden önce Şemsi Paşa'nın Rumeli'de ilk görevlendirilme sebebi, Firzovik'te yapılacak bir toplantı ve bu toplantıda

Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki sorunların çözümünün konuşulmasıydı. Firzovik'te Şemsi Paşa'nın çağrısıyla toplanan onbinlerce silahlı Arnavutların başlangıçtaki amaçları Abdülhamid yönetimini desteklemek ve İTC mensuplarını temizlemek iken; Şemsi Paşa'nın öldürülmesiyle birlikte Arnavutlar, İttihatçılar tarafından yapılan propaganda sayesinde tam tersi bir istikamete döndürülür. Nihayet, Firzovik'te toplanan onbinin üzerinde silahlı Arnavut, Sultan'ın üzerinde o güne kadarki Jön Türkler'in ve Avrupalıların protestolarından çok daha etkili olan bir telgrafı gönderirler. Telgrafın içerdiği mesaj, tüm Osmanlı halklarının padişaha bağlılığını sürdürecektir tek yolun, bir an önce Kanun-i Esasi'nin ilan edilmesinden geçeceğidir.

Olaylar anlatıldığı istikamette gelişirken Resneli Niyazi'nin çetesine katılım artıyor, ordudan ayrılan kimi subaylar dağa çıkıyordu. Artık büyük devletlerin Makedonya planlarının kurmak istedikleri Arnavut birliğini baltalayacağı kaygısını taşıyan ve bölgenin bütünlüğünü korumak isteyen Arnavut çete reisi Çerçis de Niyazi Bey ile güç birliği yapar. Manastır'da ise artan sayıdaki subayları ve etkinliği sayesinde İTC, orduyu kontrol edebilecek güce ulaşır. Abdülhamid yönetimi tarafından, 16 Temmuz 1908'de, Anadolu'dan yaklaşık 18.000 askerden oluşan redif taburları Manastır'a gönderilir. Amaç, öncelikle Manastır'daki düzenin yeniden sağlanmasıdır. Ancak, askerin içinde bulunan Dr. Nazım Bey gibi İttihatçılar sayesinde, bu birlikler verilen emri yerine getirmez ve Abdülhamid yönetimi iyice çaresiz kalır. Manastır'daki askerî ve siyasi kontrolünü güçlendiren İTC'nin talimatı üzerine Eyüp Bey'in komuta ettiği Ohri Redif Taburu erlerine, Ohri civarındaki emniyet mensupları katılır. İTC emriyle Manastır'a hareket eden iki grup (Eyüp Sabri Bey'in liderliğindeki 1200 kişilik Ohri Millî Alayı ve Niyazi Bey'in liderliğinde büyümüş 600 kişilik Resne Millî Taburu) 20 bölük olarak birleşirler. Cemiyet mensuplarının önemli kurumlarında görev yaptığı Manastır'a sessizce giren yaklaşık 2000 kişilik silahlı grup, askerî ve mülki erkânın evlerini kuşatır. Abdülhamid'i iyice köşeye sıkıştırmak amacıyla Şemsi Paşa'nın yerine atanan Müşir Osman Paşa Resne'ye kaçarlar.

21-22 Temmuz günlerinde Manastır'dan İstanbul'a doğru adeta bir telgraf yağmuru olur. Padişaha ya anayasayı ilan etmesi ya da tahttan

inmesi talepleri gider. Eğer bu talepler yerine getirilmezse ordunun ve silahlı sivil kuvvetlerin İstanbul'a ilerleyeceği söylenir. Olayları bastırmak için mevcut rejim tarafından gönderilen tüm askerler de kısa sürede ordu içindeki genç ve muhalif subaylar tarafından yönetime karşı kıskırtılıyordu. “Eğer istekleri kabul edilmezse” silahlı en az 30.000 Arnavudun İstanbul'a yürüyeceği tehdidi ile saraya ulaşan diğer telgraflar hâlâ yanıtızsıdı.

Meşrutiyet'in ya da hürriyetin Makedonya'da “fülen” ilan edildiği gün 23 Temmuz 1909'dur. 23 Temmuz'da Kışla-yı Hümayun Meydanı'nda buluşan halk ve ordu, hürriyet için yemin eder. Ancak bu zaferin resmen gerçekleşmesi için anayasanın yürürlüğe konması ve meclisin açılması şarttır. Manastır, Siroz ve Firzovik'te hem halktan hem de cemiyetin kendisinden padişaha ve çeşitli yüksek makamlara giden telgraf yağmurlarıyla bu da sağlanır. İTC'nin etkisi altındaki Siroz'dan saraya çekilen cemiyet telgrafında “meşrutiyet ilan edilmezse Veliahd Mehmet Reşat Efendi'ye biat edileceği” tehdidiyle Abdülhamid'e baskı yapılır. Bu sancak ve vilayetlerle beraber diğer birçok Rumeli kasabasından da İstanbul'a anayasanın ve meclisin açılmasını talep eden benzer 77 telgraf çekilir. 23 Temmuz'da toplanan Bakanlar Kurulu, halklar arasında kan dökülmesinin önlenmesi ve yabancı devletlerin müdahalesine mahal verilmemesi için meclisin tekrar açılmasını zaruri kılar. Abdülhamid gece yarısı aldığı bu kararı 24 Temmuz 1908'de gazetelerde yayınlattır. Böylece Osmanlı'nın mutlakiyetten meşru monarşiye geçiş süreci başlar. Meclis-i Mebusan, 17 Aralık 1908'de açılmıştır; 23 Temmuz ise “İd-i Milli” olarak 1935'e kadar Türkiye'de resmî bir bayram olarak kutlanır.

Öte yandan, İttihatçılar için meşrutiyetin ilanı umulandan daha erken gerçekleşmişti. İTC'nin ülke yönetimi için belirgin bir planları olmadığı gibi, başkent İstanbul'da neredeyse hiçbir örgütlenme yoktu. Hatta Abdülhamid'in tahttan indirilmesi gibi düşünceler bir süre için rafa kaldırılmıştı. İmparatorlukta yaşanan bu kargaşayı fırsat bilen Özerk Bulgar Prenslığı, 5 Ekim 1908'de bağımsızlığını ilan eder. Hemen ardından 6 Ekim'de Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak eder. Bir gün sonra ise Girit Yunanistan'la birleşme kararı alır. Böylece bir anlamda Şark Meselesi de çözülmüş olur.

Diğer taraftan İTC, anarşi ve silah zoruyla da olsa, bir kere hürriyet elde edilir ve anayasa etkinleşirse, artık bütün sorunların kendiliğinden çözüleceğini düşünüyordu. Bu doğrultuda, Makedonya'daki Jön Türk subaylarının imparatorluğun daha fazla bölünmesini önlemek amacıyla sağladıkları ordu-halk birlikteliği de bize ihtilalin ciddiyetini gösterir. Makedonya Sorunu ortamında yetişen Jön Türk kadroları, sadece Osmanlı Devleti değil; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde de önemli görevler yapmışlardır.

Temmuz 1908 İhtilali'nde Arnavutların oynadığı etkin rol ise tartışmasızdır. Resne isyanını başlatan Arnavut Niyazi Bey, Firzovik toplantısı ve anne tarafından Arnavut olan suikast kurbanı Şemsi Paşa düşünüldüğünde eylemlerin hemen hepsinde Arnavut parmağı vardır. Özellikle, Şemsi Paşa'nın çağrısıyla, İttihatçıları yok etmek amacıyla Firzovik'te toplanan onbinlerce silahlı Arnavut devletin başına bela olmuştur. Paşanın ani ölümü üzerine de amaçsızca ortada kalan bu kitle, Abdülhamid'in geleneksel destekçisi olmasına rağmen, İttihatçıların politik ajitasyonları sayesinde artık rejimin en büyük tehdidi olmuştur.

Eserde oldukça fazla detay akıcı bir dille yazılmıştır. Eser sadece Osmanlı Devleti'nin son devri için değil, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni anlamak için de faydalı bir çalışmadır.

Onur GÜRAN

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

265

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

BÜYÜK OYUN / İNGİLTERE BAŞBAKANI GLADSTONE'UN OSMANLI'YI YIKMA PLANI

Taha Niyazi KARACA

İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, 528 sayfa, ISBN: 9786051144016

Prof.Dr. Taha Niyazi Karaca tarafından kaleme alınan bu eser; 19. yüzyıla büyük etki bırakmış olan İngiliz siyasetçi William Ewart Gladstone'u ailesinden başlayarak öğretim yıllarını, politik yaşamını ve Osmanlı Devleti'ne karşı izlemiş olduğu stratejik olarak değişken ancak temelde aynı fikir dünyasının eseri olan politikasını ele almak suretiyle incelemiştir. Eserin önemi bu alanda yapılan çalışmaların azlığından ve uzun yıllara dayanan çok kapsamlı bir çalışmanın ürünü olmasından gelmektedir. Bununla birlikte akademik bir çalışma olmasının yanı sıra, oldukça akıcı bir anlatıma sahiptir.

Eser, temel olarak beş bölüme ayrılmıştır. Kronoloji sırasıyla devam eden bölümler William Ewart Gladstone'u bütün boyutları ve çelişkileriyle tanımamıza imkan sağlamaktadır. Kitap boyunca Gladstone'un küçüklüğünde aldığı eğitimin, politik yaşamına olan etkisi ve siyasi hedeflerine ulaşabilmek adına farklı düşünceleri benimseyebilmesi dikkat çekmektedir. Osmanlı Devleti'ne karşı takip ettiği politikaların anahtarının da oportunist tutum olduğu görülmektedir.

Eserin birinci bölümünde; kısaca Gladstone'un aile yapısından ve kültüründen bahsedilmiş; daha sonra çocukluk, eğitim ve siyasetteki ilk yılları ele alınmıştır. Babasının küçüklüğünden itibaren onu bir siyasetçi gibi yetiştirmesi; annesinin etkisiyle benimsediği Evanjelik ilkeler; Eton Koleji yıllarında başlayan Helen hayranlığı; Oxford yıllarında kazandığı düzenli okuma ve günlük tutma alışkanlığı onun düşünce hayatını etkileyen önemli olaylar olarak anlatılmıştır. Siyasi yaşamına bir muhafazakâr olarak başlayıp liberalliğe geçişi başta olmak üzere; insan hakları ve kölelik ile ilgili değişken fikirlerinden de bahsedilmiştir. Bu bölümün önemi Gladstone'un ufak yaşlardan itibaren ailesinden aldığı eğitimin ve edindiği fikirlerin, onu değişen siyasal tercihlerine rağmen nasıl ömrü boyunca takip ettiğini görebilmemize imkân sağlamasıdır.

267

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

Gladstone'da Türk imgesinin oluşumu ve Türklere yönelik ilk dönem faaliyetlerinin anlatıldığı ikinci bölümde; Gladstone'un düşünce dünyasının bir ürünü olan dindar milliyetçilik kavramının ve dünya algısının Türklerle ilgili olan sonuçlarından bahsedilmiştir. Bir tarafına Helen ve Roma kültürlerinin birleşimi olan medeni Hristiyan devletleri, diğer tarafına geri kalmışlığın temsilcisi olarak gördüğü İslamiyet ve Türkleri koyduğu bu dünya algısının Gladstone'un politik motivasyonunu oluşturduğunun üzerinde durulmuştur. Siyasi hayatındaki farklı tercihlerine rağmen bu motivasyonunun değişmediğinden söz edilebilir. Maliye Bakanı olduğu döneme denk gelen, Kırım Savaşı sırasında stratejik gerekçelerden bağımsız olarak, Müslüman olmaları sebebiyle kesinlikle Türkler'in desteklenmemesi gerektiğini söylemesi ve izlediği mali politikalar bu anlayışa örnek olarak kitapta ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde ise; Gladstone'un Osmanlı Devleti'ne yönelik bir truva atı oyunu olarak değerlendirilebilecek "*hümanizm*" söylemleri ve Bulgarların bağımsızlığına yönelik yaptığı ajitasyon çalışmaları anlatılmıştır. Zahiri olarak politikadan ayrılmış olarak görünmesine rağmen, sadece uygun zamanı beklediği bu dönemde 1876 Bulgar Ayaklanması kendisi için bir fırsat doğurmuştur. Bu propaganda ve ajitasyon hareketi ile politik olarak tekrar etkinlik kazanabilir ve Türklerin Balkanlardan atılmasını sağlayabilirdi. Ancak aynı dönemde İrlanda'nın bağımsızlık hareketlerinin Gladstone tarafından "*aptallık*" olarak değerlendirildiği, yazarın not ettiği önemli bir husustur. Gladstone bu ajitasyonun başarıya ulaşmasında, Sir Edwin Pears başta olmak üzere, basını da etkin şekilde kullanarak kamuoyunu yönlendirmiştir. Rus Panislavist propagandist Madam Novikoff'un yönlendirmelerinin de, bu ajitasyonda payı olduğu kitapta değinilen önemli ayrıntılardandır. 93 Harbi'ne varan bu sürecin İngiltere'nin desteğini çekmesi sonucu Osmanlı'yı Rusya ve Balkan Devletleri karşısında yalnız bıraktığı yazar tarafından değerlendirilmiştir. Ayrıca bu süreç Gladstone'un kaybettiği iktidarı tekrar kazanmasına yol açmıştır.

Avrupa devletlerinin teşvikleriyle, Osmanlı Devleti'nin Hristiyan unsurları arasında milliyetçilik hareketlerinin hızla yayıldığı 19. yüzyıldaki Ermeni hareketinin ve bu hareket üzerinde Gladstone'un etkisinin

anlatıldığı dördüncü bölüme yazar, Gladstone öncesi dönemdeki Ermenilerin durumunu anlatarak başlamıştır. Yazar bu dönemden kısaca bahsettikten sonra, Gladstone'un başta Kırım Savaşı olmak üzere edindiği tecrübeleri Ermeni meselesi ile ilgili olarak nasıl kullandığından bahsetmiştir. Avrupa kamuoyunda II. Abdülhamid aleyhinde başlayan kara propagandanın maksatlı olarak Ermeni komitacıları ve bunların yurtdışı bağlantıları olan basın tarafından nasıl başlatıldığı detaylı olarak anlatılmıştır. 1876 yılından itibaren Ermeniler, D'Israeli'nin politikalarına saldırarak ve onu "*Doğu'nun despot Sultanı*" olarak adlandırdığı Sultan II. Abdülhamit'e sahip çıkmakla suçlayan Gladstone'un 1880 yılında ikinci kez başbakanlığı kazanmasıyla cesaretlenmiştir. Bulgar ayaklanmasında olduğu gibi Ermeni hareketi de arkasında büyük basın desteği bulmuştur. Gladstone'un bu dönemde izlediği politikaların istediği sonuçları vermediği görülsede; üçüncü dönem başbakanlığı boyunca Ermenilere olan ilgisi devam etmiştir. Yazar'a göre, Gladstone için Ermeni bağımsızlığına giden yol kan dökülmesinden geçmektedir ve Gladstone bu maksadın tahakkuku için başta Ermeni komitacı örgütlerinin kurulması gibi pek çok şiddeti tırmandıracak faaliyete çanak tutar. Gladstone'un Ermeniler üzerinden körüklediği Türk düşmanlığı, Avam Kamarası'nda 1894 yılında yaptığı konuşma ile en açık ve cüretkâr ifadesini bulmuştur denebilir. Bu konuşmada Gladstone kürsüye çıkarken yanına aldığı Kuran-ı Kerim'i göstererek "*Bu lanet kitabın takipçileri oldukça Avrupa'ya barış gelmeyecektir*" demiştir. Yazar bu ifadeyle Gladstone'un "*Türk düşmanı*" unvanı aldığını ve Ermenilerin sevgi gösterilerine maruz kaldığını belirtir. Ancak aynı dönemde Sultan II. Abdülhamid bu propaganda ve haksız tavırlara karşı dernekler kurulmasını sağlayarak, gazetelerde makaleler yayınlatarak, kitaplar ve risaleler bastırarak, Osmanlı aleyhine olan kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Bu bölümden çıkaracağımız sonuç, yazarın kendi ifadesiyle, Ermeni olaylarının Avrupalı devletlerin siyasal çıkarlarının sonucu olarak ortaya çıktığı ve bunun abartılı hatta gerçekdışı anlatımlarla dünyaya sunulduğudur.

Kitabın beşinci ve son bölümü ise Mısır'ın işgali karşısında William Ewart Gladstone'un izlediği politikanın incelenmesi üzerinedir.

Bölümde ilk olarak Mısır tarihi hakkında bilgi verilmesine müteakip, Napolyon'un Mısır seferinin değiştirdiği dengelerden bahsedilmiştir. Napolyon'un Mısır seferi sonucunda Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğün ortaya çıkması ve İngiltere'nin Hindistan'a ulaşım konusunda tehdit hissetmesinin değiştirdiği dengeler uluslararası politikanın Doğu Akdeniz'e kaymasına sebep olmuştur. Süveyş Kanalı'nın, Ferdinand De Lesseps'in yoğun çalışmaları sonucu, 1869 yılında açılması Mısır'ın uluslararası önemini artırmıştır. İngiltere ve Fransa'nın Mısır üzerinde hâkimiyet mücadelesi devam ederken Gladstone'un politikaları sonucu yalnız kalan Osmanlı Devleti 93 Harbi'nde Rusya'ya yenilerek Batılı devletlerin politikalarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Kitapta, Gladstone'un politikaları sonucu "*Mısır'ın Hindistanlaştırma*" sürecinin idari, adli ve ekonomik alanlarda gerçektelemiş olduğunun altı çizilmiştir. İngiltere yapılan antlaşmalara rağmen Mısır'ı terk etmemiş ve devam eden süreçte Mısır'ı özgürleştirdiğini söyleyerek çekilmiş fakat kurumlarıyla sömürge düzenini devam ettirmiştir.

Olayları tarihsel bir süreç içerisinde inceleyen bu eserin önemi olaylar arasında bağlantıları kavramamıza fayda sağlamasından gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda karşılaştığı sorunların emperyal devletlerin jeopolitik veya enerji alanlarını kontrol altına almak ve hammadde ve ucuz insan kaynaklarını elde tutmak için yapmış oldukları ve "*Büyük Oyun*" olarak adlandırılan mücadelenin bir parçası olduğunu kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu "*Büyük Oyun*"un önemli aktörlerinden William Ewart Gladstone ve başta Sultan II. Abdülhamid olmak üzere Osmanlı Devleti tarafından verilen mücadeleyi anlamlandırmak açısından oldukça faydalı bir eserdir. Eser, bu alanda daha önce yapılmış az sayıda çalışmanın yarattığı boşluğu doldurmuştur.

Recep ZERK

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

ŞARK MES'ELESİ:

BİDÂYET-İ ZUHÛRUNDAN ZAMÂNİMIZA KADAR

Edouard DRIAULT;

Çeviren: NAFİZ; Yeni Harflerle Yayına Hazırlayan: Emine ERDOĞAN

Ankara: Berikan Yayınevi, 2010, 504 sayfa. ISBN: 978-975-267-356-4.

Eserin ilk baskısı 1898 senesinde Fransa'da yapılmış ve önsözünü dönemin Fransasının önemli tarihçilerinden Gabriel Monod yazmıştır. 1912 senesinde Nafiz Bey tarafından tercüme edilmiş ve Muhtar Hâlid Kitâbhânesi'nce yayımlanmıştır. Çeviriye nâşir (yayımcı) Muhtar Hâlid tarafından bir mukaddime yazılmıştır. 2003 senesinde Emine Erdoğan tarafından yeni harflere çevrilerek yayına hazırlanmıştır.

Yazar Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. asırdan itibaren Avrupa ile yaptığı savaşlarda zaafa düşmesiyle başlayan Müslümanların Avrupa'da ve Asya'da aldığı yenilgileri ve zayıflamasını Şark Meselesi'nin başlangıcı olarak görmektedir. Eserde temel olarak Hristiyan ve Müslüman ayrımı üzerinden tarih anlatılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman'a değinilerek nakledilen Osmanlı askerî zaferleri 'Hilal'in Sâlib'e (Haç'a) muzafferiyeti' olarak tanımlanmaktadır. Buna mukabil 19. yüzyılda Rusya'nın Osmanlı'ya karşı yaptığı savaşlardaki üstünlüğü ve Balkanlardaki Hristiyan nüfusun bağımsızlık hareketleri "Sâlib'in Hilal'den ahz-ı sari (öç alması)" şeklinde anlatılmaktadır.

Tarihi bir bütünlük içinde ele almayı tercih eden yazar Şark meselesine sebep teşkil eden tarihsel gelişmeleri kronolojik bir sırayla anlatıyor. Buna "Büyük Teodos'un ölümünü takiben Roma İmparatorluğu'nun iki oğlu arasında bölünmesi ile başlıyor. Vizgotlar'a, Atilla'ya, Sasaniler'e, Emeviler'e, Fatimiler'e değinen yazar Türkler'den ise "Türkistan'ın cesur ve vahşi muharipleri" diye bahsediyor ve "İslam'ın şiddetli müdafileri" olduklarını söylüyor. Bizans İmparatorluğu'nu ve Haçlı savaşları sonunda kurulan Latin İmparatorluğu'nu anlatıp Osmanlılara ve Bizans'ın çöküşüne geçiyor. 16. asırdaki Osmanlı başarılarını anlatırken "*Türkler Araplardan ve*

271

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10
Sayı:20

İskender'in Hükûmetlerinden dahi vâsi (geniş) bir hükûmet tesis ettiler” diye bahsediyor.

Osmanlı'nın askerî alanda gerilemesinin ardından 18. yüzyılda Batı'dan getirilen yabancı uzmanlar için Kanuni devrinde Fransa ile yapılan iş birliğine atfen “*Birinci Fransua Devlet-i Âliyye'nin vesâtetine (aracılığına) müracat eder, şimdi devlet-i Aliyye Fransua'ya müracaat etmekte*” diyor. Bu tarihten sonra ‘Hükûmet-i Osmaniyye’nin tamamiyet-i mülkiyesi’ Fransız diplomasisinin temel gayesi olduğunu belirtiyor. Bu duruma verilen bir örnekte 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı'nın hem Rusya'ya hem de Avusturya-Macaristan'a karşı sürdürdüğü savaşın bitmesini sağlayan Belgrad Antlaşması'nın imzalanması için Fransız diplomasisinin sergilediği çabaya değiniliyor. Buna karşın padişahın Fransa'ya verilen kapitülasyonları genişleterek süresini uzatmasından bahsediliyor. Bu durumu yorumlayan yazar “*o zaman şark bizim için fevka'l-âde müsâ-id ahvâl ve şerâ'it dâhilinde mahsus büyük bir müstemleke halini iktisâb etti*” diyor.

Bir yandan Osmanlı'nın toprak bütünlüğüne vurgu yapan Fransız diplomasisi diğer yandan da Osmanlı tebaası olan gayri Müslim toplumlara yönelik muhtariyet politikasını desteklemektedir. Yazar bu durumun gerekçelerini anlatırken yeniçerilerin mezalimi, Hıristiyan katliamı, voyvodaların yaptığı eziyet gibi sert kelimeleri kullanmaya özen göstermiştir. “*Hıristiyan tebaa hırsızlardan ziyade, bunlardan farklı görülmeyen Türk Jandarmalarından korkarlar*” gibi ağır ithamlara kaynak gösterme gereği hissetmeden yer vermesi okuyucuda eserin tarafsızlığını sorgular eleştirel bir yaklaşım alma ihtiyacı doğurmaktadır.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde Osmanlı devletinde yaşayan Hıristiyan tebaanın bağımsızlık amaçlı isyan hareketlerini anlatılırken, yazarın herhangi bir tarafsızlık çabası taşımadan tek yanlı ve çoğu zaman hakarete varan bir anlatımı tercih ettiği görülmektedir. Balkanlardan bahsederken, bu toprakların meşru sahiplerinin Hıristiyan kavimler olduğunu ve bunların Osmanlı mezalimi altında ezilmiş bağımsızlık arayan uluslar olduğunu söylemektedir. 1822 senesinde Sakız adasındaki isyanın bastırılmasını anlatan yazar erkeklerin kazıklara geçirildiğini, kadınların karınlarının deşilip çocuklarının parçalandığını

vahşiyane şekilde edebiyatlaştırıp, kanıt göstermeksizin birebir şahit olmuş gibi anlatıyor. Buna karşı Avrupa'nın müdahalesini anlatan yazar; *“Türkleri Asya'ya doğru def etmek ve bir daha iras-ı zarar edemeyecek derecede dûcâr-ı za'af eylemek zamanı henüz hulûl etmemiş mi idi?”* diye soruyor. Bir başka sorusunda ise *“Avrupa bi'l-cümle Balkan Akvâm-ı Hristiyanıyesini katillerin keyf ve idârelerine terk edebilir mi idi?”* diyerek hedef göstermeksizin Osmanlı idarecilerine ve sorumlu gördüğü herkese katil diyerek hakaret etmekten çekinmiyor.

1894-96 Ermeni olaylarını anlatırken ise Fransız Hükûmeti tarafından yayımlanan Sarı Kitabı ve buna dayanak oluşturan Fransız konsoloslarının beyanlarını delil göstererek abartılı bir edebi anlatım ile yaşandığını iddia ettiği olayları betimliyor: *“katillerin gözlerini kan bürüdü... râhiblerin derileri yüzülüyor veyahut vücutları parça parça ediliyor, nisvânın (kadınların) karınları deşiliyor”*. Yazar, ithamlarına ek olarak, okuyucu zihninde etki yaratmayı amaçlayan kesin yargılar ile hakaretimiz cümleler kurmuştur.

Kitabın genel olarak millî tarih anlayışı ile yazıldığı söylenebilir. Yazar burada Fransa'dan biz diye bahsetmiş ve tarihte Fransız idarecilerinin bazı olaylarda farklı politika izlemiş olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Yazar Fransa'nın Haçlı Savaşları'ndan beri Doğu Akdeniz'deki topraklarda sahip olduğunu iddia ettiği nüfuzundan ve maddi, manevi menfaatlerinden dolayı bu bölgedeki Hristiyan toplumları kendi hallerine terk edemeyeceğini belirtmiştir. 1860'da Lübnan'da Marunîler ve Dürzîler arasında çıkan olaylar sonucu gelişen kargaşadan sonra Fransızların Beyrut'a asker çıkartmalarını anlatmakta ancak İngiltere'nin isteği üzerine çekilmelerini bir hata, bir fırsatın kaçması olarak görmektedir. Örneğin; *“Fransa başka suretle hareket edebilir mi idi? Şarkda hâl ve mevki'ini tahkim etme, Hristiyanların emniyet-i mal ve canlarını ve memleketin sa'âdet halini temin eylemek için yegâne bir fırsatı fevt etmemiş (elden kaçırmamış) mi idi? Buna müşabih bir fırsatta İngilizler Mısır'ı işgal ve o zamandan beri muhâfaza etmişlerdir”*.

Kitabın sonunda yazar 19. yüzyıl sonu itibariyle Osmanlı'nın Avrupa'da iyice gerilediğini; padişahın neredeyse İstanbul'da mahsur kaldığını; İstanbul'un düşmesinin Hristiyan âlemi için zor bir mesele

olmadığını ancak yerine kimin geçeceğine henüz karar verilemediğini söylemektedir. Yazar Türkleri ister gelişen Hıristiyan orduları karşısında askerî olarak yenilmeleri vasıtasıyla, isterse kendi istekleriyle Avrupa medeniyetine dâhil olmaları yoluyla olsun yok olmaya mahkûm bir toplum olarak görmektedir.

Sonuç itibariyle, bu eser genel olarak Osmanlılara/Türlere öteki gözüyle bakarak, özel olarak ise Fransız çıkarları ve bakış açısıyla Doğu'yu siyasi açıdan tanzim etme anlayışıyla yazılmış bir kitaptır. Tarihsel süreçlere ve siyasi olaylara kültürel, dini farklılıklar ve siyasi çıkarlar açısından bakıldığında Avrupa perspektifinden işlerin nasıl gözükeceğini anlamak ve Avrupalıların Doğuya hangi gözle baktıklarını kavramak açısından önemli bir kitaptır.

Mert ÇELİK

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

274

Security
Strategies

Year: 10

Issue: 20

MALTA YARGILAMASI, ÖZGÜN İNGİLİZ BELGELERİYLE

Uluç GÜRKAN

İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014,237 sayfa, ISBN:978-975-343-868-1

Yazar Uluç Gürkan'ın kaleme aldığı bu eserde, “*Ermeni Meselesi*” çalışmalarında gözardı edilen 145 İttihatçı devlet adamının Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizler tarafından tutuklanarak Malta'ya gönderilmeleri ve literatüre “*Malta Yargılaması*” olarak geçen mahkeme sürecine yer verilmiştir. Dışişleri Bakanlığı ve İngiliz Kraliyet Başsavcılığı arşivlerine dayandırdığı tezinde, Gürkan, tarihî süreci birincil kaynaklardan yararlanarak adım adım incelemiş ve kendi deyiimiyle hem “*Ermeni Soykırımı*” lobisi, hem de konunun Türkiye'deki muhataplarıyla bir hesaplaşmaya girişmiştir.

Yazar, önsözünde “*Malta Yargılaması*” hakkında Türkiye'deki algı yanılmasına değinmiş, romantik tarih yazımı nedeniyle, bu yargılamanın sürgün olarak değerlendirilmesini eleştirmiştir. Müteakiben 1948 tarihli “*Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi*”ne atıf yapan Gürkan, soykırım suçunu tarif etmiş, bu suça istinat edilen yargılamalara değindikten sonra 1915 Olayları'nı kapsayan yargılamaları incelemiştir.

“*1915 Osmanlı Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemeleri*” ile analizine başlayan Gürkan, Birinci Dünya Savaşı bitmeden, İttihat ve Terakki iktidarının “*Ermeni Tehciri*”nde görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle 698 kamu görevlisinin ve suçu tespit edilen 975 sivilin tutuklandığını, ölüm cezası dâhil olmak üzere çeşitli cezalara çarptırıldığını Dahiliye Nezareti belgelerine dayandırarak zikretmiştir. Yazar, bu yargılamanın hukuk literatüründe “*Dolus Specialis*” denilen ve bir olayın soykırım olarak tanımlanabilmesi için gerekli görülen özel kasıt ilkesini çürüttüğünü savunmuştur.

“*Ermeni Soykırımı*”nı savunan tarihçilerin sıklıkla dile getirdiği “*1919-1920 Osmanlı Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemeleri*” ile süreci anlatmaya devam eden yazar, İttihat ve Terakki'nin tasfiye olmasından sonra İngilizlerin güdümünde Tevfik Paşa Kabinesi tarafından kurulan bu mahkemelerin hukuki açıdan tarafsızlığını sorgulamıştır. Bu

275

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10
Sayı:20

mahkemelerin yargılama usulünün ve özellikle İttihatçıların siyasi muhalifi Damat Ferit Paşa Kabinesi döneminde aldığı kararların siyasi olduğunu savunan Gürkan, İngilizlerin dahi bu yargılamalardan rahatsız olduğunu İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe'un 1 Ağustos 1919'da Londra'ya çektiği telgrafa atf yaparak iddia etmiştir: “*Mahkeme süreci, hem bizim hem de Türk Hükûmeti'nin itibarını zedeleyen bir maskaralığa dönüşmüştür...*”¹

Gürkan, “*Ermeni Meselesi*”nin yargılandığı uluslararası bir mahkeme olarak tarif ettiği Malta Yargılaması'nı ele almadan evvel, İttihatçıların yargılamalarının yapıldığı İngiliz kontrol ve nüfuz bölgesi ilan edilen bölgelerdeki “*Sıkıyönetim Askerî Mahkemeleri*”ne değinmiştir. Bu mahkemelerin Millî Mücadele'nin başlaması sonucunda değişen siyasi konjonktür yüzünden işlevsizleştirilmesini ve bu mahkemelerde yargılanan tutukluların Malta'ya sevklerini inceleyen Gürkan, tutuklulardan 12'sinin Malta'dan önce Limni Adası'na götürüldüğünü atlamıştır. Eski Sadrazam Sait Halim Paşa olmak üzere İttihat ve Terakki'nin ileri gelenlerinden 12 kişi Limni Adası'nın Mondros limanında 115 gün kaldıktan sonra 21 Eylül 1919'da Malta'ya nakledilmiştir.² Bu detay, eserin savunduğu görüşe bir zarar vermemekle birlikte, sürecin tam olarak doğru anlaşılabilmesi için önemlidir.

Eserin temelini oluşturan “*Malta Yargılaması*” hakkında yazar, hâkim kanının aksine bu süreci işleyiş bakımından Nürnberg Mahkemesi'ne benzetmiş; İngilizlerin Malta'da tutuklu bulunan İttihatçıları Millî Mücadele'ye karşı kullanılan bir siyasi güçten öte, “*Ermeni Soykırımı*”nın sorumluları olarak gördüklerini ve Nürnberg Mahkemesi'nde Nazilerin Yahudi Soykırımı'ndan dolayı yargılandıkları gibi İngilizlerin de Türkleri yargılamak istediklerini belgelerle ispatlamaya çalışmıştır.

¹ FO 371/4174/E.118377:Calthorpe'tan Dışişleri Bakanlığı'na rapor,no.1364.5056.14 aktaran Uluç Gürkan “*Malta Yargılaması*” Kaynak Yayınları, sayfa 60.

² İsmail Arar, “*Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Mentеше'nin Anıları*” Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986, sayfa 78-79.

İngilizlerin yargılama konusundaki kararlılığını İngiliz Dışışleri ile İngiliz Kraliyet Başsavcılığı aralarındaki yazışmalara istinat eden Gürkan, bu iradenin hukuki temelini ise Sevr Antlaşması'nın "VII. Bölümü'nün Yaptırımlar" başlığı altındaki maddelerine dayandırmıştır.

Eserde İngilizlerin başsavcılık soruşturmasını başlattığı ve hızlı bir şekilde kanıt aradığı belgelerle zikredilmiş, lakin İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliği'nin Londra ile yazışmalarında görüldüğü gibi, mahkeme tarafından kabul edilebilecek bir kanıtın bulunamadığı dile getirilmiştir. Gürkan bu hususta, Ermeni tezinin temelini oluşturan eserlere atıf yapmış, özellikle İngilizler tarafından propaganda amacıyla yazdırılan "Mavi Kitap"ın³, mahkemece kanıt olarak geçerli sayılmadığını zikretmiştir.

İngilizlerin belge bulmak amacıyla müttefiklerine de başvurduğunu dile getiren Gürkan, 13 Temmuz 1921'de İngiltere'nin Washington Büyükelçiliği'nden İngiltere Dışışleri Bakanlığı'na gelen telgrafla bu umudun söndüğünü belirtmiştir: "...Üzülerek arz edeyim ki, bu belgelerin içinde yargılanmak üzere Malta'da tutuklu bulunan Türkler aleyhine kanıt olarak kullanılabilcek hiçbir şey yoktur..."⁴

İngiliz Kraliyet Başsavcılığı kanıt olabilecek belgelerin bulunamaması nedeniyle günümüz hukuk literatüründeki ifadeyle "kovuşturmaya yer olmadığı" kararını vermiş ve dava açılmaz diyerek son noktayı koymuştur. Bu noktada yazar, bu mahkeme kararının 1948 Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi 6. Maddesi'nde ifade edilen "uluslararası bir ceza mahkemesi" kararı olduğunu ve yargılananların suçsuz bulunduğunu savunmuştur.

Ermeni tezini savunan yazarların, bu mahkeme kararının esir değişimi için çarptırıldığı hususuna da değinen Gürkan, yine İngiliz belgelerine dayanarak, esir değişiminin İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın

³ James Bryce and Arnold Toynbee, "The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire, 1915-1916, Documents Presented to Viscount Grey of Falloden by Viscount Bryce", Gomidas Institute, Taderon Press, Uncensored Edition, 2000.

⁴ Uluç Gürkan, "Malta Yargılaması", sayfa 88.

Malta dosyasını kapattıktan sonra gündeme geldiğini bütün ayrıntılarıyla ele almıştır.

Kitabın son bölümünde “Ermeni Meselesi” hakkında günümüzdeki tartışmalara ve tarihin siyasallaşmasına neden olan parlamento kararlarına değinen yazar, ülke meclislerinden geçen “*Soykırım Tasarıları*”na karşı, Uluslararası Yargı Organları’nın verdikleri kararlara dikkat çekmiştir. Özellikle 2003 ve 2004 yıllarında Avrupa Adalet Divanı’nın, Avrupa Parlamentosu’nun “*Ermeni Soykırımı*”nı tanımış olmasını “*siyasi nitelik taşıyan ve hukuki alanda hiçbir geçerliliği bulunmayan bir adım*” olarak nitelemesinin, Türkiye’nin elini kuvvetlendirecek bir karar olduğunu savunan Gürkan, AB üyesi ülkeler bakımından bağlayıcı olan Avrupa Adalet Divanı kararlarının, soykırım kararları ile “*AB Hukuku*”nu ihlal eden üye devletlere karşı Türkiye’nin hukuki bir mücadele başlatabileceğini emsal teşkil edecek örnekler vererek iddia etmiştir.

Gürkan sonuç olarak, Türkiye’nin “*Malta Yargılaması*”nı, tezinin merkezine yerleştirmesi gerektiğinden bahsetmiş; devlet erkinin bu yargılama neticesindeki karar doğrultusunda bir strateji geliştirmesini, iç kamuoyundaki bezginliği aşmaya yönelik ise 1915-1916 Osmanlı askerî mahkemeleri yargılamaları ve Malta soruşturması hususunda yüksek lisans ve doktora çalışmalarını teşvik edilmesini tavsiye etmiştir.

Kitap biçim olarak sade bir dille ve akıcı bir üslupla ile yazılmıştır. Yazarın aynı yargıları, eserin muhtelif yerlerinde zikretmesi, tekrarlara yol açmış olmasına rağmen, konunun birden fazla bilinmeyi içinde barındırması ve farklı olayların geçmişten günümüze birbirleriyle bağlantılı olmasından dolayı meselenin her yönüyle anlaşılabilmesi açısından kanımca bu tekrarlar kabul edilebilir görünmektedir.

Yazarın tezini inşa ettiği İngiliz arşiv belgelerinin bir kısmının, kitabın son kısmında verilmesi, eserin itibarını arttırmakla birlikte, bazı belgeler gerek el yazısı, gerekse baskısı yüzünden net okunamamaktadır. Belgelerin orijinaleri yanında, tekrar yazılması okurun karşılaştırmalı bir analiz yapmasına katkı sağlayacaktır. Hatta yazarın kendi deyimiyle sadece Türk münevverini değil; bütün Türk Milletini ilgilendiren bir sorun olarak gördüğü Ermeni Meselesi’nin daha geniş

evrelere ulaşabilmesi açısından ağdalı bir üslup ile yazılmış İngiliz arşiv belgelerinin yanında Türkçe tercümelerine de yer verilmelidir.

Bu yapısal eleştiriler, sözkonusu değerli çalışmanın biçim olarak geliştirilmesine yöneliktir. Zira bu eser, üzerinde benzer ifadelerin yazılıp çizildiği Ermeni Meselesi'ne hukuki bir zemin kazandıracak, Ermeni Tehciri'nin 100. yılına yaklaştığımız günlerde hem ulusal, hem de uluslararası zeminde Türkiye'yi hedef alan iddialara karşı kamuoyunun bakış açısının şekillenmesine yeni bir boyut kazandıracaktır.

Mehmet Mert AM

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

279

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20